Tweede Kamer der Staten-Generaal

2

Vergaderjaar 2012–2013

32 735 Mensenrechten in het buitenlands beleid

Nr. 78 **BRIEF VAN DE MINISTER VAN BUITENLANDSE ZAKEN**

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 14 juni 2013

Graag bied ik u hierbij, mede namens de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking, de beleidsbrief «Respect en recht voor ieder mens» aan[1].

De minister van Buitenlandse Zaken,
F.C.G.M. Timmermans

[1] Ter inzage gelegd bij het Centraal Informatiepunt Tweede Kamer

kst-32735-78
ISSN 0921 - 7371
’s-Gravenhage 2013

RESPECT EN RECHT VOOR IEDER MENS

Inhoudsopgave

Samenvatting 3
H 1. Waarom mensenrechten? 4
1.1 Mensenrechten hoeksteen van het buitenlands beleid 4
1.2 De oorsprong van mensenrechten 5
H 2. Mensenrechten anno 2013: innovatieve aanpak 7
2.1 Trilateraal samenwerken 7
2.2 Innovatie via internet 8
2.3 Geïntegreerd: vele partners, ondeelbare rechten 8
2.4 Geloofwaardigheid 9
2.5 Europa: sterk voor mensenrechten 10
H 3. Nederlandse prioriteiten 13
3.1 Mensenrechtenverdedigers 13
3.1.1 Actieplan 14
3.1.2 Shelter City 14
3.1.3 Mensenrechtenprijs 15
3.2 Gelijke rechten voor lesbiennes, homo's, biseksuelen en transgenders (LHBT) 15
3.2.1 Nederlands LHBT-beleid 15
3.2.2 Gebruik van multilaterale fora en bilaterale instrumenten 16
3.3 Gelijke rechten voor vrouwen 17
3.3.1 Politieke participatie van vrouwen en Veiligheidsraadresolutie 1325 17
3.3.2 Bestrijden van geweld tegen vrouwen 18
3.3.3 Seksuele en Reproductieve Gezondheid en Rechten (SRGR) 19
3.4 Ernstigste schendingen 20
3.5 Vrijheid van meningsuiting en internetvrijheid 21
3.6 Vrijheid van godsdienst en levensovertuiging 22
3.7 Mensenrechten en ontwikkeling 22
3.8 Mensenrechten en bedrijfsleven 23
H 4. Fora en instrumenten 25
4.1 Europese Unie 25
4.2 Verenigde Naties 25
4.3 Internationale tribunalen 26
4.4 Raad van Europa en Europees Hof voor de Rechten van de Mens 27
4.5 Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa 28
4.6 Andere (regionale) organisaties 29
4.7 Bilaterale inzet 29
4.7.1 Mensenrechtenfonds 30
4.7.2 Mensenrechtenambassadeur 30
4.7.3 Ambassades 30

Samenvatting

"Injustice anywhere is a threat to justice everywhere. We are caught in an inescapable network of mutuality, tied in a single garment of destiny. Whatever affects one directly, affects all indirectly."
Martin Luther King, Nobelprijswinnaar en voorvechter van de Amerikaanse burgerrechtenbeweging

Mensenrechten vormen het fundament van menselijke waardigheid, vrijheid en ontwikkeling en staan aan de basis van open en vrije samenlevingen overal ter wereld. Zonder de bevordering en bescherming van deze rechten kan er geen sprake zijn van democratie en een rechtsstaat. Nederland heeft een rijke traditie als het gaat om onze inzet voor mensenrechten in binnen- en buitenland. Het is een morele plicht en een rechtsplicht, en naleving van mensenrechten leidt tot een stabielere en welvarendere wereld waar ook Nederland baat bij heeft.

Universele waarden - als basis voor al onze inspanningen - zijn het uitgangspunt voor een proactief mensenrechtenbeleid. Deze waarden blijven gelijk, maar de context is veranderd. De opkomst van nieuwe zelfverzekerde spelers op het wereldtoneel en een steeds grotere rol voor de Europese Unie, zorgen ervoor dat Nederland op zoek moet naar de beste manier om zijn mensenrechtenbeleid in het buitenland vorm te geven.

Geloofwaardigheid is een andere belangrijke voorwaarde om effectief te opereren in het buitenland. Dat betekent een open houding voor aanbevelingen of kritiek van anderen. Het betekent ook een Europese Unie waarin we in staat zijn elkaar aan te spreken op verbeterpunten.

Binnen het beleid ligt de nadruk op bescherming van mensenrechtenverdedigers, gelijke rechten voor Lesbiennes, Homo's, Biseksuelen en Transgender (LHBT) en gelijke rechten voor vrouwen. Verdere thema's waarop Nederland een sterk profiel heeft – zoals internetvrijheid, vrijheid van godsdienst en levensovertuiging - blijven onverminderd belangrijk.

We gaan nog meer op zoek naar strategische allianties met nieuwe partners, om samen veranderingsgezinde krachten te ondersteunen. Hierin gaan we innovatief te werk. Daarom zoekt Nederland consequent naar samenwerkingsverbanden met opkomende (niet-westerse) landen in de regio in kwestie om gezamenlijk de mensenrechtensituatie in een derde land bespreekbaar te maken. Met een trilaterale aanpak bereiken we zelf een beter resultaat en stellen we onze partners in staat een prominente positie ten aanzien van mensenrechten in de regio en de wereld in te nemen. Daarbij maakt Nederland zoveel mogelijk gebruik van innovatieve oplossingen – sociale media, apps, en andere mogelijkheden die het internet biedt – om mensenrechtenschendingen aan de kaak te stellen.

Alleen door samenwerking met partners bereiken we concrete resultaten. Met een gemeenschappelijk geluid kan de EU veel krachtiger een boodschap overbrengen. Goed functionerende VN-instrumenten zijn van groot belang voor het aan de orde stellen van specifieke mensenrechtenkwesties. En daarnaast maken we strategisch gebruik van onze ambassades, het mensenrechtenfonds en de Mensenrechtenambassadeur.

H 1. Waarom mensenrechten?

1.1 Mensenrechten hoeksteen van het buitenlands beleid

"C'est notre regard qui enferme souvent les autres dans leurs plus étroites appartenances, et c'est notre regard aussi qui peut les libérer."
Amin Maalouf, Libanees journalist en auteur

We zien wie we willen zien, Amin Maalouf heeft het prachtig verwoord. Ieder van ons is in staat mensen van hun vrijheid te laten genieten door respectvol met elkaar om te gaan. We respecteren vrije keuzes die mensen voor zichzelf maken over wie ze willen zijn, waar ze in willen geloven en hoe ze zichzelf in de maatschappij willen positioneren. Dat is waar het kabinet rotsvast in gelooft en waar het zijn mensenrechtenbeleid op baseert.

Advies van AIV over universaliteit: http://bit.ly/AIVadvies 1998

Nederland[1] staat in een lange traditie van bevordering van mensenrechten en meet niet met twee maten. Niet ten aanzien van het oordeel over andere landen, niet wat betreft ons eigen gedrag. Anders komt de universaliteit van mensenrechten, het feit dat ze onvervreemdbaar zijn en aan iedereen toebehoren, in het gedrang.

Uit online consultatie Debategraph: "Laten wij onszelf ook die rechten gunnen die wij elders enthousiast uitdragen." (Roosevelt Academy)

Waarom is Nederland zo'n prettig land om in te leven? Omdat je weet dat je als burger niet zomaar je huis kunt verliezen en je niet wordt vastgezet om wat je zegt, wat je vindt, of van wie je houdt. Ons engagement is sterk, omdat we weten wat een groot goed het is te leven in een land waar mensenrechten gerespecteerd worden. Als wij voor onszelf in vrijheid willen bepalen hoe we ons leven willen inrichten, moeten we ook opkomen voor de mensenrechten van hen die niet vrij zijn. Mensenrechten zijn de hoeksteen van ons buitenlands beleid. Ze vormen het fundament van menselijke waardigheid en vrijheid, en staan aan de basis van open en vrije samenlevingen overal ter wereld.

Mensenrechten leven in ons land. Dat is bijvoorbeeld zichtbaar door de grote afdeling van Amnesty International en door alle Nederlanders die zich inzetten voor mensenrechten. Het werd bevestigd door de deelname aan de mensenrechtenconsultatie ten behoeve van deze brief. En het is zichtbaar in de aandacht die binnen Nederland leeft voor de thema's waarvoor het kabinet zich hard wil maken in het buitenland: mensenrechtenactivisten, gelijke rechten voor lesbiennes, homo's, biseksuelen en transgenders (LHBT), en gelijke rechten voor vrouwen. Deze inzet wordt in Nederland breed gedragen. Niet alleen omdat het onze morele plicht is en een rechtsplicht is, maar ook omdat de naleving van mensenrechten leidt tot de stabielere en welvarendere wereld waar Nederland baat bij heeft.

De inzet voor mensenrechten is hard nodig. Er zijn positieve ontwikkelingen

---

[1] Buitenlandse betrekkingen zijn een zaak van het Koninkrijk der Nederlanden: Nederland in Europa, Aruba, Curaçao en Sint Maarten, alsmede de Nederlandse openbare lichamen in het Caribisch gebied (Bonaire, Sint Eustasius en Saba). Waar deze mensenrechtenbrief spreekt over 'Nederland' of 'Nederlands' wordt daarmee bedoeld: '(van) het Koninkrijk der Nederlanden', tenzij het gaat om zaken die specifiek het land Nederland betreffen, zoals EU- NAVO-, OVSE- lidmaatschappen en ontwikkelingssamenwerking.

te melden, zoals het homohuwelijk dat in 2013 mogelijk werd in Uruguay, Frankrijk en Nieuw-Zeeland. Maar op veel plaatsen in de wereld is er geen reden voor optimisme. De vrijheid van mensenrechtenverdedigers om hun werk te doen wordt nog steeds onacceptabel vaak ingeperkt. Seksueel geweld tegen vrouwen blijft wijdverspreid. Landen die de doodstraf toepassen deden dat in 2012 vaker dan in de jaren daarvoor. In zeker vijf landen staat nog steeds de doodstraf op homoseksualiteit.

Onze waarden veranderen niet, maar de wereld om ons heen verandert razendsnel. Kijk naar wat er gebeurt in de Arabische wereld. Enkele Arabische landen hebben voor het eerst een democratisch bestel met een regering door burgers in vrijheid verkozen. Maar het resultaat is soms tegengesteld aan wat we verwachtten: een democratisch verkozen partij ontneemt vrouwen en minderheden rechten. Hoe om te gaan met dergelijke ontwikkelingen is één van de cruciale vragen waar we voor staan. Nieuwe verhoudingen in de wereld vragen om een creatieve aanpak.

"Let this, however, be clear: there is no place in a democracy for any community to impose its will at the expense of the fundamental rights of any other citizen."
Nelson Mandela

Zonder de bevordering en bescherming van mensenrechten kan er geen sprake zijn van democratie en rechtsstaat. Deze drie concepten zijn intrinsiek met elkaar verbonden. Het feit dat deze driehoek in een aantal landen onder druk staat, betekent dat een alomvattende inzet op mensenrechten, democratie en rechtsorde het uitgangspunt moet zijn.

1.2 De oorsprong van mensenrechten

"ende dat d'ondersaten niet en zijn van Godt gheschapen tot behoef van den Prince om hem in alles, wat hy beveelt, weder het goddelic oft ongoddelick, recht oft onrecht is, onderdanich te wezen ende als slaven te dienen, maer den Prince om d'ondersaten wille, sonder de welcke hy egheen Prince en is."
Plakkaat van Verlatinghe, 26 juli 1581
(vrij vertaald: de wil van het volk legitimeert de machthebber)

De beginselen die aan de idee van mensenrechten ten grondslag liggen komen we al tegen in de Griekse wijsbegeerte. Het verdrag van Medina (622) bevatte al bepalingen die regelden hoe joodse, islamitische en andere gemeenschappen vreedzaam samen konden leven. In Europa legden documenten, zoals de Magna Charta (1215), en in ons eigen land de Unie van Utrecht (1579) en het Plakkaat van Verlatinghe (1581) vrijheden vast. Maar nog niet voor iedereen. Het ging om rechten van de adel tegenover de vorst, of om privileges van steden.

Pas in het tijdperk van de Verlichting werd het beginsel dat ieder mens van nature beschikt over onvervreemdbare fundamentele rechten langzaam verankerd. De Amerikaanse en Franse voorbeelden (1776 en 1789) vonden navolging in tal van constituties en wetten, waaronder ook in Nederland. Het voortduren van slavernij en kolonialisme toonde aan dat mensenrechten nog niet universeel werden gerespecteerd.

De 'klassieke' grondrechten realiseerden in eerste instantie de vrijheid van het individu tegenover de staat. De opkomst van de verzorgingsstaat leidde tot een verruiming van het mensenrechtenconcept. Steeds breder werd aanvaard dat de overheid de fundamentele plicht heeft bij te dragen aan bijvoorbeeld een bestaansminimum, gezondheidszorg, onderwijs, werkgelegenheid en behoorlijke arbeidsvoorwaarden.

De verschrikkingen van de Tweede Wereldoorlog en de Holocaust gaven de ontwikkeling van mensenrechten een sterke impuls. "Dat nooit meer" verenigde de wereld. De oprichting van de Verenigde Naties (1945) en de

aanvaarding van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (1948) legden het fundament voor een wereld waarin mensenrechten universeel worden aanvaard.

Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, zie voor een uitgebreide toelichting in het boek van Morsink: http://bit.ly/Morsink

De uitspraak van Charles Malik is afkomstig uit het boek "A World Made New: Eleanor Roosevelt and the Universal Declaration of Human Rights", Mary Ann Glendon.

De Universele Verklaring bestaat in 2013 65 jaar en is nog altijd onverminderd inspirerend. Uitgangspunt van de verklaring is dat elk individu moet kunnen rekenen op respect van de staat voor zijn of haar individuele rechten. De opstellers van de Verklaring waren uit de hele wereld afkomstig. De tekst is dan ook gebaseerd op diverse rechtsstelsels en vormt zo een gemeenschappelijke basis. De geschiedenis bood daarvoor de juiste 'window of opportunity'. Zoals de Libanese gedelegeerde Charles Malik zei bij de presentatie van de Verklaring: "Thousands of minds and hands have helped in its formation". De Indiase Hansa Mehta, naast Eleanor Roosevelt de enige andere vrouw onder de opstellers, zorgde ervoor dat 'all men' in artikel 1 veranderde in 'all human beings'.

Om uit de diepe morele afgrond van de Tweede Wereldoorlog omhoog te klimmen, was veel ambitie nodig. Die is in de Universele Verklaring terug te vinden. De tekst is anno 2013 nog onverminderd actueel. Het internet is nieuw, maar artikel 19 over de vrijheid van meningsuiting geeft heel scherp aan waarom het internet vrij en open moet zijn. In Nederland hadden we destijds geen homohuwelijk, maar de artikelen over non-discriminatie en gelijkheid voor de wet geven precies weer waarom het homohuwelijk een goede zaak is. Rechtmatige en gunstige arbeidsvoorwaarden werden ook al met naam genoemd.

De Raad van Europa en de Europese Unie vinden hun oorsprong in dezelfde periode als de Universele Verklaring. Deze organisaties ontwikkelden normen, waaronder het Europees Verdrag van de Rechten van de Mens (1949) en de daarop gebaseerde rechtspraak, om de mensenrechten in Europa te verankeren. De tot in de jaren zeventig van de 20e eeuw aanwezige dictaturen in landen als Spanje, Portugal en Griekenland, vonden door de verbindende werking van deze organisaties en hun instrumenten sneller hun einde. De val van de Berlijnse muur en de gestage uitbreiding van de Raad van Europa en de Europese Unie zorgden voor de verdere uitbreiding van één Europese ruimte van recht en rechtvaardigheid.

In het postkoloniale tijdperk is met succes het concept van mensenrechten uitgewerkt in diverse mensenrechtenverdragen. Inmiddels heeft meer dan 80% van alle landen minimaal vijf mensenrechtenverdragen geratificeerd.

H 2. Mensenrechten anno 2013: innovatieve aanpak

"(…) in een wereld van grote wederzijdse afhankelijkheid en complexe structuren kan men de behartiging van nationale belangen niet los zien van grotere doeleinden, zoals het streven naar handhaving van vrede, veiligheid, het bevorderen van een internationale rechtsorde, de bescherming van de mensenrechten, het bestrijden van gevaarlijke spanningshaarden, en het bestrijden van sociale en economische onrechtvaardigheid."
Max van der Stoel, voormalig minister van Buitenlandse Zaken

Nederland heeft in de afgelopen halve eeuw consequent ingezet op de bevordering en bescherming van mensenrechten. Dat blijven we doen, maar de wereld verandert. Er is veel bereikt door op een 'traditionele manier' mensenrechten te bevorderen. Landen zijn elkaar gaan aanspreken op het naleven van de regels. Het is nu geaccepteerd dat de internationale gemeenschap zich bemoeit met de mensenrechtensituatie in een land. Zelfs het principe van Responsibility to Protect (RtoP) is door staatshoofden en regeringsleiders in de VN onderschreven (2005): als staten hun bevolking niet zelf kunnen of willen beschermen, heeft de internationale gemeenschap een verantwoordelijkheid.

Maar traditionele dialoog werkt niet altijd. Landen laten zich niet altijd aanspreken, ook al zijn ze internationale verplichtingen aangegaan. Men stelt zich assertiever op en benadrukt dat rekening moet worden gehouden met 'nationale omstandigheden' en met het sociaaleconomisch ontwikkelingsniveau.

Nederland verzet zich tegen cultuurrelativisme. We spreken landen aan op grond van verplichtingen waaraan staten zichzelf hebben verbonden, niet op basis van een moreel superioriteitsgevoel. Ook de Mensenrechtenambassadeur speelt een actieve rol in de dialoog met andere landen.

2.1 Trilateraal samenwerken

"I will let my heart drive my commitment to human rights. But I'll need my head to steer the heart through the very difficult global terrain on which we are travelling."
John Ruggie, voormalig Speciaal Vertegenwoordiger van de SGVN voor mensenrechten en bedrijfsleven

We zullen innovatieve wegen moeten vinden om mensenrechten verder gerealiseerd te krijgen. Dat doen we door, naast zelf landen aan te spreken op mensenrechtenschendingen, trilaterale partnerschappen aan te gaan en daarbij meer met niet-westerse partners samen te werken. Samen met anderen gaan we actief op zoek naar *common ground*, zonder afbreuk te doen aan de universele waarden.

We zullen per situatie bekijken wat daarbij het beste gezelschap is. Dat doen we omdat we niet in staat zijn overal zelf op te treden, om regionale spelers in staat te stellen een daadwerkelijke voortrekkersrol ten aanzien van mensenrechten op zich te nemen, en om uiteindelijk het beste resultaat te bereiken.

De uiteindelijke doelstelling is verbetering van mensenrechten wereldwijd

door gezamenlijke inzet. Samen met geschikte regionale partners werken we effectiever en is de kans dat de boodschap wordt geaccepteerd in het land waar het om gaat veel groter. Nederland heeft met zijn mensenrechtentraditie expertise en ervaring opgebouwd om mensenrechten wereldwijd te bevorderen. Een moeilijke boodschap die mede wordt uitgedragen door een samenwerkingspartner uit dezelfde regio, met kennis van en ervaring met dezelfde problematiek als het land in kwestie, heeft grotere kans van slagen.

De door Nederland en de VS opgezette *Freedom Online Coalitie* (FOC) is een voorbeeld van een succesvol verbond van een diverse groep vooruitstrevende landen. De tweede FOC-conferentie vond plaats in Kenia, dat zich voortrekker voor de Afrikaanse landen toonde. Maar ook met Costa Rica, Mongolië en Tunesië werkt Nederland op dit thema uitstekend samen. In juni 2013 trekt Tunesië de kar van de derde FOC, en de coalitie breidt zich steeds verder uit. Nederland zoekt de komende tijd actief naar dergelijke partnerschappen om landenspecifieke en thematische mensenrechtenkwesties beter te kunnen adresseren. Onze inzet is bijvoorbeeld samenwerking met Rwanda en Brazilië inzake Responsibility to Protect (RtoP), met Zuid-Afrika en Brazilië op LHBT-rechten, met Canada en Senegal ten aanzien van godsdienstvrijheid en met Frankrijk, Turkije, Brazilië en Zuid-Afrika op vrouwenrechten.

2.2 Innovatie via internet

"The Internet is becoming the town square for the global village of tomorrow." Bill Gates, medeoprichter van Microsoft

De wijde verspreiding van internet en mobiele telefoons biedt iedereen de kans om mensenrechtenschendingen direct onder de aandacht te brengen. Repressieve regimes zullen nooit in staat zijn alle misstanden weg te filteren. Actuele beelden van schendingen, die *real-time* de wereld overgaan, overtuigen vaak meer dan dikke rapporten.

StoryMaker-app: http://bit.ly/StoryMakerApp

Het potentieel van het internet moet verder worden benut voor mensenrechten. De ontwikkeling van innovatieve applicaties gericht op transparantie, openheid en het vergroten van de mogelijkheid voor mensenrechtenverdedigers om schendingen aan de wereld te tonen zal daarbij speciale aandacht hebben. Daarom financiert Nederland de ontwikkeling van de nieuwe app StoryMaker. De app is een mobiele cursus in veilig en verantwoord verslaggeven. Het leert de gebruiker om niet alleen losse beelden te maken van een gebeurtenis, maar ook het bijbehorende verhaal te vertellen. De StoryMaker-app is gezamenlijk ontwikkeld door Free Press Unlimited, The Guardian Project en Small World News. De app is nu beschikbaar in het Engels en het Arabisch. Maar iedereen kan meehelpen met vertalen, zodat zoveel mogelijk mensen wereldwijd de StoryMaker kunnen gebruiken. Zo krijgen mensen die anders niet aan het woord zouden komen de kans hun stem te laten horen.

Ook de mensenrechtenprijs zal de komende jaren gericht zijn op de bevordering van innovatie. Nieuwe ideeën om mensenrechten te bevorderen of te implementeren worden gesteund. Winnende projecten krijgen de gelegenheid hun idee verder uit te werken.

2.3 Geïntegreerd: vele partners, ondeelbare rechten

"Do not be mistaken, the right to food is a matter of life and death to many in the world."

Navanethem Pillay, VN Hoge Commissaris voor de Rechten van de Mens

Voor het verbeteren van mensenrechten is niet alleen de samenwerking met overheden van belang. Mensenrechtendiplomatie is ook het creëren van netwerken, om bijvoorbeeld te komen tot goede ketenafspraken voor een duurzame bedrijfsvoering. Het samenbrengen van alle betrokken spelers, inclusief vakbonden, bedrijven, kennisinstellingen, ngo's en mediapersoonlijkheden leidt tot een beter resultaat. Met het maatschappelijk middenveld wordt intensief samengewerkt. Een mooi voorbeeld is het initiatief voor de verduurzaming van de ananasketen in Costa Rica, waar een groot deel van de ananas die in Nederland op de markt ligt vandaan komt. Zoals ook beschreven in de nota over handel en ontwikkelingssamenwerking 'Wat de wereld verdient' hoeven economische diplomatie en het aankaarten van mensenrechten geen gescheiden trajecten te zijn. In een goed functionerende rechtsstaat is het voor bedrijven aantrekkelijker om te investeren.

Ricky Martin en VN Secretaris-Generaal Ban Ki-moon zetten zich samen in voor LHBT: http://bit.ly/LHBT-event

Zie ook Doing Business: http://bit.ly/DBRankings

Ook economische, sociale en culturele rechten verdienen ruimschoots aandacht in een geïntegreerde benadering. Te lang zijn de burger- en politieke (BuPo-) rechten tegenover economische, sociale en culturele (ESC-) rechten geplaatst, in een soms gepolariseerd Oost-West of Noord-Zuid debat. Die gekunstelde tegenstelling is weinig behulpzaam voor mensenrechten. Het is een feit dat ESC-rechten in ons deel van de wereld vaak minder aandacht kregen dan BuPo-rechten. De kritiek op dat primaat is voor een groot deel terecht. Bovendien versterken ESC-rechten en BuPo-rechten elkaar vaak. Vrouwenrechten, bijvoorbeeld, omvatten elementen van beide: het recht om onroerend goed te bezitten, het recht te erven, het recht onderwijs te volgen. Uit een recent rapport van de Wereldbank blijkt dat er in meer dan honderd landen ter wereld nog verschillen bestaan in de rechtspositie tussen mannen en vrouwen waardoor de economische kansen van vrouwen worden belemmerd. De Nederlandse inzet is dus heel hard nodig.

De Millennium Ontwikkelingsdoelen (Millennium Development Goals/MDG's) hebben de afgelopen jaren gezorgd voor een kader om de realisering van ESC-rechten wereldwijd te bevorderen. Nederland bepleit het samenkomen van de herziening van de Milleniumdoelen en de formulering van de Duurzame Ontwikkelingsdoelen (Rio+20) binnen één overkoepelend raamwerk. Ook in deze post-2015 ontwikkelingsagenda zet Nederland in op een duidelijke koppeling met mensenrechten. In landen waar vakbonden, ngo's en consumentenorganisaties goed hun stem kunnen laten horen, is meer aandacht voor mensenrechten in algemene zin mogelijk. Het is van groot belang mensenrechten geïntegreerd te benaderen. Nederland zal dan ook aandacht aan zowel BuPo- als ESC-rechten blijven besteden om zo bij te dragen aan verdere ondeelbaarheid en universalisering van mensenrechten.

2.4 Geloofwaardigheid

"The true measure of the justice of a system is the amount of protection it guarantees to the weakest."
Aung San Suu Kyi, Nobel Vredesprijs laureaat en winnaar Sacharov-prijs

Uit online consultatie Debategraph: "Nederland zou vooruit moeten lopen op het gebied van LHBT. Op dit moment is dat niet het geval. Het lijkt me een goed idee om de Yogyakarta Principles die in Indonesië in 2006 zijn opgesteld over te nemen."

Om in het buitenland geloofwaardig te kunnen spreken over mensenrechten, moeten we ook oog hebben voor de mensenrechtensituatie in eigen land en regio. Aanbevelingen of kritiek op Nederland vanuit de internationale organisaties en toezichtsmechanismen moeten we op hun merites beoordelen en waar nodig moeten we bereid zijn zaken aan te passen.

Mensenrechten zijn in Nederland goed vastgelegd en worden in het algemeen

goed nageleefd. Het principe van respect en recht voor iedereen wordt breed gedragen, maar constante aandacht en inspanning zijn nodig. Het kabinet werkt aan een Staat van de Grondrechten en een bijbehorend nationaal actieplan mensenrechten. Een dergelijk document, dat de stand van zaken van mensenrechten in Nederland beschrijft en er concrete actiepunten aan verbindt, is een direct voorbeeld van actief opvolging geven aan internationale normstelling en zal door de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties aan de Tweede Kamer worden aangeboden. Nederland stelt zich open en constructief op in de dialoog over mensenrechten met andere landen en in contacten met internationale toezichtmechanismen van bijvoorbeeld de Raad van Europa of de Verenigde Naties.

Het kabinet gaat het VN-verdrag voor mensen met een handicap ratificeren en onderzoekt de mogelijke gevolgen van ratificatie op korte termijn van het facultatief protocol bij het ESC-verdrag, en bepaalt zijn standpunt ten aanzien van de toetreding tot andere facultatieve protocollen. Voor mensenrechtenverdragen waarbij Nederland al partij is, ziet het kabinet toe op tijdige en adequate rapportages aan VN-verdragscomités en het oppakken van de aanbevelingen. Nederland zet zich actief in voor het succes van de Universal Periodic Review (UPR) van de VN-Mensenrechtenraad. Niet alleen het eigen UPR-traject is van belang, maar ook de actieve inbreng in de landenexamens van andere landen.

Zie voor uitleg UPR landenexamen de website: http://bit.ly/universalperiodicreview

Eén concreet gevolg van internationale normstelling is het in oktober 2012 opgerichte nationale mensenrechteninstituut: het College voor de Rechten van de Mens. Het College is onafhankelijk en in overeenstemming met de relevante VN-normen. Het kabinet zet zich in voor een open, actieve en constructieve samenwerking met het College en moedigt uitwisseling van kennis en best practices met andere mensenrechteninstituten aan. Het College kan ook werken aan capaciteitsopbouw van andere mensenrechteninstituten. Nederland beziet op welke manier het mensenrechtenbeleid van het kabinet bij dergelijke activiteiten aan kan sluiten, met erkenning van ieders eigen rol en verantwoordelijkheid.

Zie voor de website van het College voor de Rechten van de Mens: http://bit.ly/collegerechtenvandemens

Mensenrechten zijn niet alleen een zaak van buitenlandse politiek. Ze komen ook aan de orde in het kader van handelsbetrekkingen, in de economie en in ons internationaal energiebeleid. De bevordering en bescherming van mensenrechten in het buitenland is daarom ook expliciet een taak voor het hele kabinet. Bovendien is het buitenland verweven met het binnenland. Daarom heeft de regering een sterk interdepartementaal mensenrechtenoverleg, waarbij de regeringsinzet in binnen- en buitenland op het gebied van mensenrechten besproken wordt met vertegenwoordigers van alle delen van het Koninkrijk.

2.5 Europa: sterk voor mensenrechten

De Europese Unie is begonnen met samenwerking op het gebied van kolen en staal, maar is in de kern een waardengemeenschap. Het is cruciaal dat de Unie haar grondwaarden uitdraagt: ze zijn onderdeel van de Europese identiteit.

Opereren vanuit de Europese Unie is het uitgangspunt, want de stem van de Unie als geheel is krachtiger dan de stem van Nederland alleen. De EU heeft brede betrekkingen met derde landen, een verscheidenheid aan instrumenten (handel, ontwikkelingssamenwerking en het Gemeenschappelijk Buitenlands en Veiligheidsbeleid, waaronder missies) en biedt assistentie aan landen buiten de EU. Hierdoor is de EU bij uitstek geëquipeerd om een geïntegreerd extern beleid te voeren en een effectieve politieke dialoog aan te gaan met

haar partners in de wereld.

Het kabinet spoort de Hoge Vertegenwoordiger van de Europese Unie aan actie te ondernemen daar waar nodig. Mensenrechten zijn immers de ‘zilveren draad’ van het extern beleid van de Unie. De EU Speciaal Vertegenwoordiger voor Mensenrechten kan die inzet verder versterken, onder andere door intensivering van contacten met derde landen. We moeten nadenken over de effectiviteit van bijvoorbeeld de opzet van de EU-mensenrechtendialogen. We moeten voorkomen dat ze verworden tot monologen waarbij de procedurele kanten de overhand krijgen boven de inhoudelijke. Nederland wil het maatschappelijk middenveld een duidelijker stem geven in deze dialogen.

Helaas functioneert ook binnen de EU-lidstaten de rechtsstaat nog niet altijd goed genoeg. Om die Europese rechtsstaat te versterken zet het kabinet in op transparant bestuur, onafhankelijke rechtspraak, respect voor mensenrechten, antidiscriminatiebeleid en wetgeving die corruptie en belangenverstrengeling tegengaat. Een stap in de goede richting is de toetreding van de EU tot het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM), waarmee de wetgeving van Brussel onderworpen wordt aan extern toezicht. Nederland werkt actief mee aan de voorbereiding van deze toetreding. De Raad van Europa houdt zich naast het bevorderen van mensenrechten en democratie al jarenlang bezig met rechtsstaatontwikkeling. Alle EU-lidstaten zijn lid van de Raad van Europa en moeten dus aan de daar overeengekomen normen voldoen. Nederland spreekt landen consequent aan op grond van verplichtingen waaraan staten zichzelf hebben verbonden.

Nederland zet zich de komende tijd met Duitsland, Finland en Denemarken in voor een instrument dat de monitoring van interne rechtsstatelijkheid van EU-lidstaten mogelijk maakt. Voor landen die willen toetreden tot de EU gelden strikte toetredingscriteria op het gebied van de rechtsstaat en mensenrechten (de zogenaamde Kopenhagen-criteria). Nederland hecht grote waarde aan deze criteria. Op dit moment zijn er nog te weinig middelen om lidstaten aan te spreken nadát ze zijn toegetreden tot de EU. Idealiter zou er binnen de Unie een mechanisme moeten zijn waardoor lidstaten elkaar op gelijke voet aan kunnen spreken. Een dergelijk systeem bestaat al in VN-kader, maar de EU heeft ook de verantwoordelijkheid om op politiek niveau problemen in eigen huis aan te kaarten. Het kabinet zet daarom in op een instrument voor het bevorderen van rechtsstatelijkheid binnen de EU, naast de bestaande inbreukprocedures bij het Europees Hof van Justitie.

- **Nederland zet actief in op trilaterale samenwerking voor de bevordering van mensenrechten.**
- **Het kabinet zoekt actief naar innovatieve manieren om het interactieve karakter, het bereik en de snelheid van internet in te zetten voor de bevordering van mensenrechten. De uitwerking van de mensenrechtenprijs is hiervan een voorbeeld.**
- **Het kabinet stelt een Staat van de Grondrechten en actieplan mensenrechten op.**
- **Nederland ratificeert het VN-gehandicaptenverdrag en bepaalt zijn standpunt ten aanzien van het facultatief protocol bij dit verdrag.**
- **Nederland onderzoekt de mogelijke gevolgen van ratificatie op korte termijn van het facultatief protocol bij het VN-verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten en bepaalt zijn standpunt ten aanzien van het derde facultatief protocol bij het VN-**

VN-verdrag voor mensen met een handicap: zie de tekst http://bit.ly/vnverdraggehandicapten

kinderrechtenverdrag.

- **Nederland versterkt de interdepartementale samenwerking op het terrein van mensenrechten.**
- **Nederland zet zich in de EU in voor monitoring tussen lidstaten van interne rechtsstatelijkheid, en bepleit een rol van de Raad van Europa-instrumenten daarbij.**

H 3. Nederlandse prioriteiten

"The era of declaration is now giving way, as it should, to an era of implementation."
Kofi Annan, voormalig Secretaris-Generaal VN

Nederland levert de komende jaren een extra inspanning voor mensenrechtenverdedigers, gelijke rechten voor LHBT, en vrouwenrechten. Waarom? Dit zijn prioriteiten die sterk leven in ons land. Ook zijn dit onderwerpen waar de 'dekking' van mensenrechten de verschillende groepen nog onvoldoende beschermt. Ze vormen een '*new frontier*' waar Nederland een verschil kan maken. Focus op deze rechten past ook bij de arbeidsverdeling die Nederland internationaal nastreeft.

Daarnaast heeft Nederland specifieke expertise en ervaring op een aantal fundamentele mensenrechtenthema's. Dit zijn onderwerpen waar Nederland een jarenlange traditie kent en uitstekende kennis heeft opgebouwd:

- we blijven ons altijd uitspreken tegen de meest ernstige vormen van mensenrechtenschendingen. Nederland wil het brede instrumentarium dat de EU daartoe tot haar beschikking heeft volop inzetten;
- de vrijheid om uit te spreken en te geloven wat je wilt raakt direct aan de menselijke waardigheid en vormt de basis voor voortdurende inzet op vrijheid van meningsuiting, inclusief internetvrijheid, en vrijheid van godsdienst en levensovertuiging;
- niet-statelijke actoren, zoals bedrijven, spelen een steeds belangrijkere rol. Maatschappelijk verantwoord ondernemen, kinderarbeid en respect voor arbeidsnormen staan daarom verankerd in de Nederlandse mensenrechtenagenda;
- in de discussie over de opvolging van de Millennium Ontwikkelingsdoelen is de mensenrechtenbenadering ook van groot belang. Hierbij zet Nederland specifiek in op het recht op water en sanitatie, het recht op voedsel, seksuele en reproductieve gezondheid en rechten, veiligheid en rechtsorde.

3.1 Mensenrechtenverdedigers

"It is not easy being a human rights defender; in too many countries it is dangerous, plain dangerous."
Margaret Sekaggya, VN-Speciaal Rapporteur voor mensenrechtenverdedigers

Mensenrechtenverdedigers zijn personen, groeperingen en maatschappelijke instanties die zich inzetten om universeel erkende mensenrechten en fundamentele vrijheden, of het nu gaat om burgerlijke en politieke rechten of economische, sociale en culturele rechten, te bevorderen en beschermen. Activisten die geweld plegen of propageren, vallen niet onder de definitie van mensenrechtenverdediger. Mensenrechtenverdedigers verzamelen en verspreiden bijvoorbeeld informatie over schendingen of staan slachtoffers van schendingen bij met juridische hulp. Ze kaarten misstanden door autoriteiten aan of zetten zich in voor het tegengaan van straffeloosheid. Mensenrechtenverdedigers kunnen journalisten, bloggers, advocaten, schrijvers of kunstenaars zijn, maar vaak zijn het gewone burgers die hun werk doen binnen de eigen gemeenschap.

Op veel plaatsen worden mensenrechtenverdedigers onderdrukt en hun

activiteiten beknot. Ook is er in steeds meer landen een tendens om ngo’s te beperken in hun handelingsruimte. Een concreet voorbeeld is wetgeving die fondsenwerving van ngo’s reguleert. Ngo’s worden gedwongen zich te registreren en het wordt ze moeilijker gemaakt geld uit het buitenland te ontvangen. Het belemmert hun recht op vrijheid van vereniging en hun inspanningen voor mensenrechten.

Zie voor het rapport van Margaret Sekaggya website http://bit.ly/UNSekaggya

Zoals VN-Speciaal Rapporteur voor mensenrechtenverdedigers Sekaggya opmerkt is het in veel landen riskant om op te komen voor mensenrechten. Zij meldde in haar rapport aan de VN in 2012 inperking van rechten van mensenrechtenverdedigers op verschillende niveaus. Antiterrorisme-wetgeving en wetgeving gericht op nationale veiligheid vormen vaak een beperking. Deze wetgeving wordt soms gebruikt om mensenrechtenverdedigers juridisch aan te pakken. Wetgeving gericht op het bewaken van de publieke moraal raakt specifiek mensenrechtenverdedigers die zich inzetten voor LHBT-kwesties, seksuele en reproductieve rechten en rechten van vrouwen. Ook intimidatie en tegenwerking door zowel de overheid als andere partijen komen geregeld voor.

“The purpose of freedom is to create it for others.” Nelson Mandela

‘Change agents’ die samenlevingen helpen een transitie te maken, verdienen onze blijvende steun. Alleen met druk van binnenuit zien we immers echte verandering binnen een samenleving. Nederland steunt mensenrechtenverdedigers, als belangrijke motor achter verandering en vooruitgang in hun land.

3.1.1 Actieplan

EU-richtsnoeren: http://bit.ly/euguidelineshrd

Kamerbrief met Actieplan Mensenrechten-verdedigers: http://bit.ly/Mensenrechtenverdedigers

De Nederlandse ondersteuning van mensenrechtenverdedigers is gebaseerd op de EU-richtsnoeren (2008) en het Nederlandse Actieplan Mensenrechtenverdedigers (2012). Capaciteitsopbouw, innovatie en veiligheid staan hierbij centraal. Zo wordt ingezet op het vergroten van de zichtbaarheid van mensenrechtenverdedigers. Meer zichtbaarheid biedt bescherming. Een sterk gezamenlijk EU-optreden is cruciaal, waarbij EU-delegaties en ambassades ter plaatse hun actie op elkaar afstemmen. Nederland zet in op aanspreekpunten voor mensenrechtenverdedigers bij de EU-delegaties en een jaarlijkse bijeenkomst op landenniveau van de EU, lidstaten en mensenrechtenverdedigers.

Community of Democracies http://bit.ly/CommunityDemocracies

Nederland vraagt aandacht voor mensenrechtenverdedigers in bilaterale contacten, in de Mensenrechtenraad, en in politieke dialogen binnen verschillende multilaterale en regionale fora. Ook bevorderen we aandacht voor maatschappelijke organisaties, bijvoorbeeld via de Community of Democracies. Nederland bevordert capaciteitsversterking van mensenrechtenverdedigers en hun organisaties, onder andere uit het mensenrechtenfonds en via de ambassades. Rond 10 december, de internationale dag voor de rechten van de mens, wordt door middel van activiteiten aandacht gevraagd voor de belangrijke rol die mensenrechtenverdedigers spelen.

3.1.2 Shelter City

Shelter City programma: http://bit.ly/sheltercitydh

Het tijdelijk opvangen van mensenrechtenverdedigers in Nederland om hen weer even op adem te laten komen, is een manier om hen concreet bij te staan. In september 2012 is in Den Haag het Shelter City programma van start gegaan. Vier mensenrechtenverdedigers die in hun land onder druk staan kunnen voor drie maanden worden opgevangen. Zij vragen daartoe binnen de geldende Schengen-regelgeving een visum aan. Het ministerie van Buitenlandse Zaken financiert een deel van het programma en heeft zitting in de adviescommissie die adviseert welke mensenrechtenverdedigers tijdelijk

Motie Van Ojik voor uitbreiding van het Shelter City-programma http://bit.ly/motieojiksheltercity

naar Nederland kunnen komen. Inzet is om met ngo's en een aantal andere steden afspraken te maken over de opzet van een dergelijk Shelter City programma, om zo in Nederland jaarlijks tien mensenrechtenverdedigers te ondersteunen. De regering zal haar beleid ook binnen de EU uitdragen en trachten meer steden in Europa voor het Shelter City-initiatief te interesseren.

3.1.3 Mensenrechtenprijs

De jaarlijkse mensenrechtenprijs krijgt een nieuw karakter en richt zich op het onder de aandacht brengen en bevorderen van creatieve en innovatieve mensenrechtenideeën. Nederland wil organisaties of individuen ondersteunen die op creatieve, vernieuwende wijze mensenrechten willen bevorderen. Nominaties staan online open voor deelnemers wereldwijd. Zowel het nationale als internationale publiek heeft een rol bij het identificeren en nomineren van de meest innovatieve mensenrechtenprojecten. Een onafhankelijke jury selecteert uit deze online publieksnominaties een aantal innovatieve ideeën, waarna het ministerie van Buitenlandse Zaken de uiteindelijke winnaar uit de juryselectie kiest. De winnaars worden uitgenodigd hun ideeën verder uit te werken.

Uit online consultatie Debategraph: "Meer lokale bekendheid bij het uitreiken van de mensenrechtenprijs." (Ngo PBI)

- **Op basis van het Actieplan Mensenrechtenverdedigers ondersteunt Nederland actief het werk van mensenrechtenverdedigers met een focus op capaciteitsopbouw, innovatie en veiligheid.**
- **Nederland organiseert een internationale bijeenkomst op hoog niveau over en met mensenrechtenverdedigers zodat zij hun stem beter kunnen laten horen in internationale fora en in hun eigen land.**
- **Nederland zet zich in om jaarlijks een tiental mensenrechtenverdedigers te ondersteunen via uitbreiding van het Shelter City-programma naar meerdere steden.**
- **Nederland kent, met gebruik van een online consultatie, jaarlijks een mensenrechtenprijs toe aan een innovatief mensenrechteninitiatief.**

3.2 Gelijke rechten voor lesbiennes, homo's, biseksuelen en transgenders (LHBT)

"To those who are gay, lesbian, bisexual or transgender, let me say, you are not alone. Your struggle for an end to violence and discrimination is a shared struggle. Any attack on you, is an attack on the universal values the United Nations."
Ban Ki-moon, Secretaris-Generaal VN

3.2.1 Nederlands LHBT-beleid

Nederland was het eerste land ter wereld waar mensen van hetzelfde geslacht met elkaar in het huwelijk konden treden (2001). Al zijn we er ook in Nederland nog niet helemaal wat betreft de realisatie van gelijke rechten voor LHBT, toch staat het belang hiervan bij de Nederlander duidelijk op het netvlies. Een ieder moet kunnen uitkomen voor wie hij is en van wie hij houdt. Maar op veel plaatsen in de wereld is de strijd voor gelijke rechten voor LHBT nog een *new frontier*. Daarom is dit thema een van de centrale prioriteiten van het Nederlands mensenrechtenbeleid in het buitenland.

Homoseksualiteit is in 76 landen strafbaar. Gevangenisstraffen komen het meest voor, maar ook lijfstraffen zijn geen uitzondering. In vijf landen (Iran,

Jemen, Mauritanië, Saudi-Arabië en Sudan) staat op homoseksualiteit de doodstraf. Geweld tegen LHBT is een wereldwijd fenomeen. LHBT kloppen vaak niet bij de politie aan uit angst voor geweld en om als LHBT te worden herkend. Jaarlijks worden meer dan 200 moorden van transgenders geregistreerd. Het daadwerkelijke aantal ligt waarschijnlijk nog veel hoger.

Naast vervolging en geweld blijven ook discriminatie en gelijke economische en sociale kansen een groot probleem, op het werk, op school, of binnen de gezondheidszorg. Veel landen hebben geen anti-discriminatiewetgeving die specifiek LHBT beschermt. De vrijheid tot vergadering en vereniging wordt in dit verband ook vaak geschonden.

Motie Bonis/Ten Broeke voor bescherming van LHBT. http://bit.ly/motieLHBT

Nederland wil:

- afschaffing van de strafbaarstelling van homoseksualiteit;
- discriminatie op basis van seksuele oriëntatie en genderidentiteit tegengaan;
- inzetten op sociale acceptatie van LHBT.

Uit online consultatie Debategraph: "ICCO wil religieuze leiders in Afrika in gesprek brengen met LHBT-activisten. Doel van deze dialoog is het tegengaan van discriminatie, criminalisering van en geweld tegen LHBT-activisten." (Ngo ICCO)

Nederland probeert deze doelen te verwezenlijken door zich stelselmatig in te zetten in verschillende internationale fora, via het mensenrechtenfonds en in bilaterale relaties. Het beleid zal vooral zijn gericht op regio's waar gelijke rechten voor LHBT nog steeds ernstig onder druk staan: Afrika, Oost-Europa en Centraal-Azië. Nederland zal, waar mogelijk, samenwerken met landen uit deze regio's.

In Afrika wil Nederland strafbaarstelling van homoseksualiteit tegengaan. Gebleken is dat het nastreven van decriminalisering in sommige gevallen helaas niet het gewenste effect heeft. Beginnen met het bevorderen van sociale acceptatie is in sommige gevallen effectiever. In Oost-Europa en Centraal Azië zal de nadruk op non-discriminatie en sociale acceptatie liggen, voornamelijk het verbeteren van het recht op vergadering en vereniging.

3.2.2 Gebruik van multilaterale fora en bilaterale instrumenten

De afgelopen jaren zijn gelijke rechten voor LHBT prominent op de agenda van de VN gezet. Nederland streeft naar meer structurele aandacht binnen de VN voor gelijke rechten voor LHBT en brengt het belang van deze rechten stelselmatig op tijdens de UPR. In 2011 werd voor het eerst een resolutie over LHBT-rechten in de Mensenrechtenraad aangenomen. Samen met gelijkgezinden onder leiding van Zuid-Afrika zet Nederland zich in voor een follow-up resolutie en organiseert *side-events* ter ondersteuning hiervan.

De EU streeft in haar buitenlandbeleid naar nauwere samenwerking met derde landen op het gebied van LHBT. Ook wordt bekeken hoe de synergie tussen internationale organisaties als de VN, de OVSE en de Raad van Europa kan worden versterkt. Nederland werkt actief mee aan de ontwikkeling van EU-richtsnoeren voor de bevordering van gelijke rechten voor LHBT ten behoeve van EU-delegaties en ambassades.

LHBT-aanbevelingen Raad van Europa http://bit.ly/lhbtaanbevelingen

Het enige normstellende instrument voor gelijke rechten van LHBT is de LHBT-aanbeveling van het Comité van Ministers van de Raad van Europa uit 2010. Dit is met name van belang voor de bevordering van deze rechten in landen die wel lid zijn van de Raad, maar niet van de EU. Nederland wil het toezicht op deze aanbeveling institutionaliseren. De Raad van Europa start binnenkort met de monitoring van hate speech en van geweld tegen LHBT.

Binnen de OVSE wordt tot op heden verankering van gelijke rechten voor LHBT stelselmatig afgewezen door onder andere Rusland en de Heilige Stoel.

Hierdoor zijn er tot op heden nog geen OVSE 'commitments' die verwijzen naar discriminatie op basis van seksuele oriëntatie of genderidentiteit.

Onderzoek Grondrechten-agentschap EU: http://bit.ly/Grondrechtenagentschap

Het Grondrechtenagentschap van de Europese Unie heeft als hoofdtaak onderzoek naar naleving van de grondrechten binnen de EU. Nederland zet in op een actieve rol van het agentschap, onder andere door de detachering van een LHBT-expert in de organisatie. Het agentschap heeft een groot onderzoek uitgebracht naar discriminatie van LHBT.

Nederland zal ook een actieve rol spelen via de ambassades. Zij zullen gelijke rechten voor LHBT bespreken in politieke dialoog, contacten onderhouden met lokale LHBT-organisaties, Gay Prides ondersteunen en aandacht besteden aan de jaarlijkse International Day Against Homophobia (IDAHO, 17 mei). Omdat is gebleken dat onderdrukte LHBT zich via internet vaak goed weten te organiseren zal Nederland ook online platforms voor LHBT blijven steunen.

- **Nederland dringt aan op gemeenschappelijk EU-optreden in derde landen om gelijke rechten voor LHBT aan de orde te stellen.**
- **Nederland streeft naar een nieuwe resolutie binnen de Mensenrechtenraad en het organiseren van een LHBT-event en marge van de AVVN. Nederland streeft naar een speciale rapporteur inzake gelijke rechten voor LHBT.**
- **In overleg met gelijkgezinde landen en het maatschappelijk middenveld wordt geïnventariseerd hoe in regio's als het Midden-Oosten en het Caribisch gebied de naleving van mensenrechten van LHBT-personen kan worden bevorderd.**
- **Ambassades dragen actief bij aan gelijke rechten voor LHBT en ondersteunen LHBT-organisaties en activisten in nood.**

3.3 Gelijke rechten voor vrouwen

"Each time a woman stands up for herself, without knowing it possibly, without claiming it, she stands up for all women."
Maya Angelou, Amerikaans schrijver en dichter

Nota Handel en Ontwikkelings-samenwerking van de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelings-samenwerking, "Wat de wereld verdient": http://bit.ly/WatdeWereldVerdient

Het belang van gelijke rechten voor vrouwen is onverminderd groot. Gelijke rechten voor vrouwen staan dan ook centraal in het Nederlandse beleid. Gezamenlijke inzet met de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking is in dit opzicht belangrijk. Zie hiervoor ook de beleidsnotitie 'Wat de wereld verdient'.

Nederland bevordert gendergelijkheid en gelijke rechten voor vrouwen langs twee sporen die elkaar onderling versterken:

- focus op de thema's leiderschap en politieke participatie van vrouwen, follow-up van VN-veiligheidsraadresolutie 1325, economische zelfredzaamheid van vrouwen en de uitbanning van geweld tegen vrouwen;
- systematisch integreren van genderaspecten in het buitenlandbeleid, in de speerpunten van ontwikkelingssamenwerking en in het handelsbeleid.

3.3.1 Politieke participatie van vrouwen en Veiligheidsraadresolutie 1325

Vrouwen vormen nog steeds een minderheid in de politiek, de overheid en

het bedrijfsleven, ook in Nederland. Tijdens de omwentelingen in de MENA (Middle East and North Africa)-regio bleek dat vrouwen vooraan staan als het gaat om politieke en maatschappelijke veranderingsprocessen. Helaas verdwenen ze snel weer uit het zicht: niet alleen neemt hun rol af, er wordt zelfs actief ingezet op verkleining van hun rol in het politieke proces van constitutionele veranderingen.

Uit online consultatie Debategraph: "Vrouwen voor Vrede vindt dat mensenrechtenverdedigers beschermd moeten worden. Niet door militairen, maar door de internationale gemeenschap en door mensen die speciaal uitgezonden worden om hen zichtbaar en geweldloos te steunen."

Via het programma 'Women on the frontline' wordt de capaciteit van vrouwen en organisaties die zich inzetten voor politieke participatie en gelijke rechten voor vrouwen versterkt. Doel is een betere vertegenwoordiging van vrouwen in de politiek. Daarnaast wordt ingezet op een betere bescherming van de mensenrechten van vrouwen in wet- en regelgeving conform internationale afspraken zoals het VN-vrouwenverdrag en het vergroten van bewustzijn van het belang van gendergelijkheid onder de bevolking.

Seksueel geweld is voor veel vrouwen in conflictsituaties een vreselijke realiteit. Veiligheidsraadresolutie 1325, waarin de rol van vrouwen in het voorkomen en oplossen van conflicten wordt benoemd, dient actiever te worden uitgevoerd. Nederland zet hierop ook in de NAVO en andere multilaterale fora in.

Om invulling te geven aan resolutie 1325 stelde Nederland het Nationaal Actieplan 1325 (NAP 1325) voor de periode 2012-2015 op. Het overkoepelende thema van dit plan is het stimuleren van de politieke participatie en leiderschap van vrouwen in zes landen en de MENA-regio. Door een inclusieve benadering kunnen meer rechtvaardige en duurzame vredes-, herstel- en wederopbouwprocessen worden ontwikkeld.

Het Nationaal Actieplan 1325 is te vinden op: http://www.nap1325.nl/

3.3.2 Bestrijden van geweld tegen vrouwen

Geweld tegen vrouwen versterkt andere vormen van geweld in de samenleving en komt overal ter wereld voor. Volgens de VN wordt één op de drie vrouwen ooit slachtoffer van geweld. Vrouwen hebben te maken met genitale verminking, eerwraak, huiselijk geweld, seksuele intimidatie, mensenhandel, gedwongen kindhuwelijken en verkrachting. Cultuur, traditie en religie mogen nooit een excuus vormen voor het toelaten van geweld tegen vrouwen.

Uit online consultatie Debategraph: "The Dutch government's MDG3 and FLOW Funds have been important initiatives (…) We applaud the Dutch government for its vision in creating these funds." http://bit.ly/subsidievooros

Nederland dient sinds 2006 samen met Frankrijk iedere twee jaar een resolutie in bij de Algemene Vergadering over bestrijding van geweld tegen vrouwen. Nederland steunt het UN Trust Fund to Eliminate Violence Against Women van UN Women. Via het fonds FLOW (Funding Leadership and Opportunities for Women) steunt Nederland een groot aantal vrouwenorganisaties in het uitbannen van geweld tegen vrouwen. Nederland werkt met verschillende organisaties aan het tegengaan van genitale verminking van meisjes, seksueel geweld tegen vrouwen, en kindhuwelijken.

CAHVIO-verdrag http://bit.ly/CAHVIO

In november 2012 heeft Nederland het Raad van Europa-verdrag inzake geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld (CAHVIO) ondertekend. Het proces van ratificatie door het parlement is in gang gezet.

Nederland stelt het onderwerp consequent aan de orde, bijvoorbeeld tijdens reizen van de Mensenrechtenambassadeur. Tevens wordt het mensenrechtenfonds via de ambassades ingezet.

Vooral jonge vrouwen zijn slachtoffer van mensenhandel. Nederland zet zich actief in voor de preventie en bestrijding hiervan, zowel in eigen land als internationaal. Bescherming en opvang van slachtoffers staan centraal. Voor een effectief beleid is internationale samenwerking cruciaal. In de Raad van

Europa leveren de aanbevelingen van de Expertgroep tegen Mensenhandel (GRETA) een bijdrage aan de strijd tegen mensenhandel. Op nationaal niveau heeft ons land een onafhankelijke rapporteur mensenhandel, waarvan het taakgebied onlangs is uitgebreid met onderzoek naar seksueel geweld tegen kinderen. Bij visumaanvragen en grenscontroles wordt steeds scherper gelet op signalen die wijzen op mensenhandel.

EU-richtlijn mensenhandel http://bit.ly/eurichtlijnmensenrechtenhandel

3.3.3 Seksuele en Reproductieve Gezondheid en Rechten (SRGR)

Reproductieve en seksuele rechten zijn mensenrechten en behoren tot de economische, sociale en culturele rechten. Veel landen hebben wet- en regelgeving die toegang van vrouwen en jongeren tot informatie over en dienstverlening voor seksuele gezondheid verhindert. Vooral rondom veilige abortus bestaan veel beperkingen, wat leidt tot gevaarlijke clandestiene praktijken en tot hogere moedersterfte. De rechten van gemarginaliseerde groepen zoals seksuele minderheden, drugsgebruikers en sekswerkers worden op grote schaal geschonden. Stigmatisering en discriminatie leiden tot beperkte toegang tot informatie of seksuele gezondheidszorg.

Nederland wil bijdragen aan een wereld waarin seksuele en reproductieve rechten beter gerespecteerd worden in maatschappij, wetgeving, beleid en uitvoering. Nederland zet de Ambassadeur voor SRGR en HIV/Aids en de Mensenrechtenambassadeur in om op te komen voor seksuele en reproductieve rechten en de verspreiding van HIV een halt toe te roepen. Nederland steunt via het Key Populations fonds ngo-activiteiten voor gemarginaliseerde groepen.

Key Populations Fund: http://bit.ly/KeyPopulations

- **Nederland ondersteunt organisaties die inzetten op gelijke rechten en politieke participatie van vrouwen, met een accent op de Arabische regio en de vijftien OS-partnerlanden.**
- **Nederland vraagt in de Mensenrechtenraad aandacht voor politieke participatie van vrouwen, onder meer als deelnemers in vredesonderhandelingen en transitie.**
- **Nederland organiseert eind 2014 een internationale conferentie over VN-Veiligheidsresolutie 1325 over vrouwen in conflictsituaties gericht op uitwisseling van *best practices.***
- **Nederland dient iedere twee jaar een resolutie in bij de Algemene Vergadering van de VN over bestrijding van geweld tegen vrouwen.**
- **Nederland zet in op het tegengaan van kindhuwelijken en huwelijksdwang, onder andere door samen te werken met de campagne Girls Not Brides.**
- **Nederland ondersteunt de review van de International Conference on Population and Development (ICPD+20) financieel en inhoudelijk. Nederland organiseert met UNFPA en OHCHR in dit kader een mensenrechtenconferentie.**
- **Nederland zal waar mogelijk de samenwerking met herkomstlanden van slachtoffers van mensenhandel versterken.**
- **Nederland zet zich in voor effectieve uitwerking van EU-richtsnoeren over geweld tegen vrouwen en meisjes.**
- **Nederland zet zich in voor goede verankering van SRGR-rechten in de post-2015 ontwikkelingsagenda die in de plaats zal komen van de Millennium Ontwikkelingsdoelen en vraagt aandacht voor de**

Campagne Girls not Brides http://bit.ly/notBrides

Zie voor de website van de internationale ICPD+20 mensenrechtenconsultatie: http://bit.ly/NLconsultatie

rechtenbenadering van Ontwikkelingsdoelen 2 en 5 (*alle meisjes en jongens naar school* en *het terugdringen van moedersterfte*).

3.4 Ernstigste schendingen

Nederland spreekt zich consequent uit tegen de meest grove en ernstige mensenrechtenschendingen. Toepassing van de doodstraf en het gebruik van foltering komt wereldwijd nog veel te vaak voor. Nederland zet zich zoveel mogelijk via de EU in om gebruik van doodstraf en foltering tegen te gaan. Waar mogelijk worden mensenrechtenorganisaties op deze terreinen gesteund.

Zie voor de EU-richtsnoeren over doodstraf met daarin de EU-minimumstandaarden: http://bit.ly/EU-minimum

- **De EU pleit onverminderd voor wereldwijde afschaffing van de doodstraf, met als tussendoel een wereldwijd moratorium op de uitvoering. Bovendien zet de EU in op toepassing van minimumstandaarden en ondersteunt de VN-resolutie over de doodstraf.**
- **Nederland ondersteunt via het mensenrechtenfonds organisaties die zich inzetten voor het afschaffen van de doodstraf en voor de strijd tegen foltering.**
- **Nederland streeft ernaar zoveel mogelijk landen toe te laten treden tot het VN-verdrag tegen foltering en het facultatief protocol bij dat verdrag. Nederland steunt het werk van de European Committee for the Prevention of Torture (CPT) in het kader van de Raad van Europa.**

Bescherming van burgers in gewapend conflict heeft raakvlakken met RtoP. Lees hier de kamerbrief van juli 2012 over *protection of civilians* via: http://bit.ly/ProtectionCivilians

De soevereiniteit van staten is niet langer een onbreekbaar schild waarachter mensenrechtenschendingen onbesproken blijven. Het beginsel van Responsibility to Protect (RtoP) richt zich op het voorkomen en stoppen van de ernstigste misdaden. Nederland bepleit dat de internationale gemeenschap, wanneer massale wreedheden zich voordoen en de betreffende staat niet kan of wil ingrijpen, in het kader van RtoP dwangmaatregelen zoals sancties in kan stellen. De rol van regionale organisaties is daarbij essentieel.

- **Nederland pleit voor een leidende rol van de EU bij de preventie van massale wreedheden, en streeft naar betere mainstreaming van RtoP in regionale en internationale organisaties.**

Inzet in conflict- en post-conflictsituaties vergt toewijding van de internationale gemeenschap, ook om te voorkomen dat een conflict opnieuw oplaait. Vredemissies, zowel van de VN als andere multilaterale organisaties (NAVO, EU, Afrikaanse Unie) kennen een geïntegreerde benadering met afstemming tussen militaire en civiele missies.

Om mensenrechtenschendingen te voorkomen is het opbouwen en versterken van de capaciteit van de rechtsstaat in post-conflictlanden van groot belang. Speciale aandacht is daarbij nodig voor de verbinding van nationale rechtsordes met het internationale strafrechtsysteem. De berechting van misdrijven bevordert de stabiliteit en vermindert de kans op hernieuwde conflicten. Vervolging is in eerste instantie een verantwoordelijkheid van nationale overheden. Het Internationaal Strafhof heeft hierbij een complementaire verantwoordelijkheid als landen niet bereid of in staat zijn om tot vervolging van internationale misdrijven over te gaan. Nederland zet in op versterking van het instrumentarium voor nationale vervolging en opsporing van verdachten van de ernstigste internationale misdrijven. Samen met België en Slovenië is het initiatief genomen voor een multilateraal

verdrag voor rechtshulp en uitlevering bij internationale misdrijven. Nederland bevordert ook initiatieven om via waarheids- en verzoeningscommissie met het verleden in het reine te komen.

Onderzoek drones VN Speciaal Rapporteur Emmerson: http://bit.ly/VNDrones

Terrorisme vormt in steeds weer andere delen van de wereld een bedreiging. De bestrijding ervan vergt voortdurende aandacht en is nauw verweven met aandacht voor mensenrechten. In haar contraterrorisme-strategieën richten Nederland en de Europese Unie zich op de bescherming van burgers en de bevordering van een democratische rechtsstaat. In het kader van terrorismebestrijding moeten mensenrechten altijd worden gerespecteerd.

Justice Rapid Response: zie website http://bit.ly/JusticeRapidResponse

- **Nederland ondersteunt documentatie van schendingen om bij te dragen aan de rechtsgang of waarheidsvinding. Nederland en de EU besteden speciale aandacht aan de verbinding van nationale rechtsordes met het internationale strafrechtsysteem;**
- **Nederland steunt lokale capaciteitsopbouw op het gebied van internationaal strafrecht. Nederland stelt forensische expertise van het Nederlands Forensisch Instituut (NFI) beschikbaar aan de verschillende tribunalen;**
- **Nederland zet zich in voor de totstandkoming van een multilateraal verdrag voor rechtshulp en uitlevering bij internationale misdrijven.**

3.5 Vrijheid van meningsuiting en internetvrijheid

Uit online consultatie Debategraph: “Internet is een levensbehoefte en een recht.”

Nederland besteedt onverminderd aandacht aan de vrijheid van meningsuiting, zowel off- als online. Het belang van het verbinden van traditionele en nieuwe media is groot. Er zijn nog nooit zoveel journalisten vermoord als in 2012. Het aantal journalisten dat vastzit wegens het uitoefenen van hun beroep is het laatste decennium explosief toegenomen.

- **Ambassades steunen de onafhankelijke positie van journalisten en mediaorganisaties.**
- **Nederland tracht de veiligheid van journalisten te vergroten door aandacht te vragen voor individuele gevallen.**
- **Nederland steunt de komende jaren Radio Nederland Wereldomroep met activiteiten gericht op jongeren (de *change agents* van de toekomst).**

Voor de EU *cyber security* strategie zie http://bit.ly/eustrategiecybersecurity

Freedom Online Coalitie: http://bit.ly/freedomonline

Uit online consultatie Debategraph: “Tijdens de WCIT hebben we gezien hoe belangrijk de Freedom Online Coalitie is om een blok te vormen tegen de behoefte van landen als China en Rusland om internet vrijheid te beperken.” (Ngo HIVOS)

Het internet bevordert vrijheid van meningsuiting, politieke participatie en democratische processen. Maar er is ook een keerzijde: landen maken actief gebruik van online bewegingen van activisten om ze te traceren en te vervolgen. Er wordt geïnvesteerd in filtertechnologie, het opschroeven van online staatspropaganda en het censureren van ‘content’. De bevordering van zowel de nationale als internationale digitale veiligheid moet in balans blijven met een vrij internet. Digitale vrijheden en cybersecurity versterken elkaar alleen wanneer zij in samenhang worden aangepakt, zoals ook duidelijk is opgenomen in de EU cybersecurity strategie. De door Nederland en de VS opgerichte Freedom Online Coalitie (FOC) – waar inmiddels 19 landen uit 5 continenten lid van zijn –benadrukt wereldwijd het belang van digitale rechten.

- **Nederland zet zich in om aan de EU ‘dual-use’-verordening een ad-hocvergunningplicht voor bedrijven toe te voegen zodat filtertechnologie niet meer kan worden geëxporteerd naar landen die met deze technologie mensenrechten schenden.**

- **Nederland ondersteunt de Freedom Online-voorzitterschappen van Tunesië (2013), Estland (2014) en Mongolië (2015) en maakt betrokkenheid van ngo's en activisten mogelijk.**

Digital Defenders Partnership: http://bit.ly/digitaldp

- **Via het Digital Defenders Partnership worden projecten gericht op bloggers en cyberactivisten in nood gesteund.**

3.6 Vrijheid van godsdienst en levensovertuiging

Driekwart van de wereldbevolking leeft in landen waar de vrijheid van godsdienst en levensovertuiging ernstig wordt beknot door statelijke of niet-statelijke actoren. Nederland staat ervoor dat elk individu de vrijheid moet hebben zijn of haar religieuze of levensbeschouwelijke identiteit vorm te geven: daaronder valt ook het recht om theïstische, non-theïstische en atheïstische levensovertuigingen te hebben en het recht van geloof te veranderen. Nederland bevordert de scheiding van kerk en staat en verzet zich ertegen als rechten van kinderen, LHBT of vrouwen worden ingeperkt met een beroep op religieuze of traditionele waarden. Het kabinet onderschrijft een inclusieve mensenrechtenbenadering, zonder daarbij bepaalde groepen er specifiek uit te lichten. Mensenrechten gelden immers voor iedereen en het uitzonderen van één bepaalde groep kan de universaliteit van mensenrechten onderuit halen.

- **Nederland zet zich in multilaterale fora in voor het bevorderen van vrijheid van godsdienst en levensovertuiging en tegen het ondermijnen daarvan.**

Het rapport pilot godsdienstvrijheid zoals verstuurd naar de Tweede Kamer: http://bit.ly/rapportaantk

- **Nederland voert een bilaterale beleidsintensivering op het terrein van godsdienstvrijheid uit in een geselecteerd aantal landen: Egypte, China, India en Kazachstan (sinds 2009), en Armenië, Nigeria, Noord-Korea, Pakistan en Sudan (sinds 2012).**

3.7 Mensenrechten en ontwikkeling

Zie ook de nota Handel en Ontwikkelings samenwerking van de minister voor buitenlandse handel en ontwikkelingssamenwerking.

Mensenrechten en ontwikkeling gaan hand in hand. Aan economische, sociale en culturele rechten kan moeilijk invulling worden gegeven bij gebrekkige ontwikkeling. Maar ook de realisering van burgerrechten en politieke rechten draagt onmiskenbaar bij aan ontwikkeling. Het succes van de Millennium Ontwikkelingsdoelen kan niet verhullen dat een rechtenbenadering van ontwikkeling nodig is. Deze moet vorm krijgen in het vervolg op de MDG's. Een haperende economie en gebrekkige infrastructuur kosten ieder jaar miljoenen mensen het leven. Economische groei kan bijdragen aan het behalen van de MDG's. Gebrek aan recht maakt het bestaan van miljoenen mensen onzeker en belemmert hun sociaal-economische kansen en vrijheid. Klimaatverandering kan een bedreiging vormen voor het recht op voedsel en het recht op water, maar ook de bestaanszekerheid van lokale gemeenschappen aantasten. Fatsoenlijk werk en een leefbaar loon helpen mensen om uit de armoede te komen.

Nederlandse inzet bij post-2015 agenda. Zie website: http://bit.ly/post-2015

- **In de post-MDG 2015 ontwikkelingsagenda maakt Nederland een duidelijke koppeling tussen mensenrechten en OS- speerpunten voedselzekerheid, water, SRGR en veiligheid en rechtsorde. Nederland vraagt ook in de Mensenrechtenraad en de AVVN consequent aandacht voor deze thema's.**
- **In de post-2015 agenda moet een bestaansminimum komen waar geen mens ter wereld onder valt.**

3.8 Mensenrechten en bedrijfsleven

Guiding Principles on Business and Human Rights 2011: http://bit.ly/guidingprinciples

OESO-richtlijnen multinationale ondernemingen: http://bit.ly/OESO-richtlijnen

Mensenrechten en bedrijven zijn een aandachtspunt voor Nederland omdat de productieketen van bedrijven kwetsbaar is voor mensenrechtenschendingen. Juist door deze schendingen komen sociaal-economische grondrechten - naast BuPo-rechten - in het geding. Op dit thema is samenwerking met de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking van belang. Nederland bevordert de integrale verspreiding en implementatie van de in 2011 aangenomen VN Guiding Principles on Business and Human Rights. Deze principes omvatten zowel de plicht van de staat om mensenrechten te beschermen, de eigen verantwoordelijkheid van bedrijven om mensenrechten te respecteren, alsook de noodzaak om slachtoffers van mensenrechtenschendingen door bedrijven een effectief recht van herstel of verhaal te geven. Het kabinet benadrukt hierbij vooral het belang van zelfregulering door de bedrijven in kwestie. De tweede pijler van de Guiding Principles is integraal overgenomen in de herziene OESO-richtlijnen multinationale ondernemingen. Hierin wordt nu verwoord welke eigen verantwoordelijkheid bedrijven hebben ten aanzien van mensenrechten. Nederlandse ambassades zijn hierbij belangrijk, omdat ze Nederlandse bedrijven ter plekke over de OESO-richtlijnen in verhouding tot de lokale context kunnen informeren en bedrijven en maatschappelijke organisaties met elkaar in contact brengen.

Uit online consultatie Debategraph: "Het bedrijfsleven zou zeer gebaat zijn bij een integraal mensenrechten-programma, vanuit verschillende ministeries, zoals BuZa, EZ en I&M." (Ngo MVO Nederland)

Nederland maakt zich sterk voor universele ratificatie en tenuitvoerlegging van de vier fundamentele arbeidsnormen van de ILO: het verbod op kinderarbeid, het verbod op dwangarbeid, non-discriminatie en de vrijheid van (vak)vereniging. Wereldwijd zijn circa 215 miljoen kinderen slachtoffer van kinderarbeid. Meer dan de helft van hen is blootgesteld aan de ergste vormen van kinderarbeid. Sector- en gebiedsgerichte initiatieven zoals het concept van "child labour free zones" zijn belangrijk.

In veel landen bestaat niet de vakbondsvrijheid die wij zouden wensen. Het kabinet vraagt hier aandacht voor in diplomatieke contacten en benadrukt in deze ook het belang van de jaarlijkse rapportages van het Committee on the Freedom of Association van de ILO.

Voluntary Guidelines RGT: http://bit.ly/voluntaryguidelinesrgt

De door het World Committee on Food Security (CFS) van de FAO recent aangenomen richtlijnen geven duidelijk aan dat betere land(gebruiks)rechten niet alleen economisch van belang zijn, maar ook een belangrijk mensenrecht. Nederland en de EU zetten zich in voor effectief gebruik van deze richtlijnen.

Voluntary Principles Security and Human Rights
Zie website: http://bit.ly/vpshumanrights

- **Het kabinet brengt in 2013 een nationaal actieplan bedrijfsleven en mensenrechten uit.**
- **Meer ambassades steunen lokale initiatieven in het kader van de MVO-beleidsintensivering. Aan handelsmissies geven zij voorlichting over MVO en mensenrechten. Het MVO paspoort, een handleiding over MVO voor ambassades, wordt geactualiseerd.**
- **Nederland blijft zich actief opstellen binnen het initiatief van de Voluntary Principles on Security and Human Rights (VPs).**
- **Nederland zet zich in tegen kinderarbeid, onder meer door aandacht voor het in 2010 opgerichte Child Labour Platform.**
- **Nederland steunt deskundigheidsbevordering van vakbonden en werkgeversorganisaties in ontwikkelingslanden via het Vakbondsmedefinancieringsprogramma.**

- **Nederland ondersteunt de International Land Coalition waarin maatschappelijke - en mensenrechtenorganisaties, kennisinstituten en intergouvernementele organisaties samenwerken.**

H 4. Fora en instrumenten

4.1 Europese Unie

"Don't get me wrong; I do not believe that all countries are equally vigilant in the protection of human and fundamental rights or equally "guilty" for placing them at risk; some countries are clearly better (or worse) in these respects than others. I am proud, for example, of Europe's efforts to protect and promote fundamental rights. But I do believe that no country or organization is perfect, including the EU."
Stavros Lambrinidis, EU Speciaal Vertegenwoordiger Mensenrechten

Verdrag van Lissabon
Zie website:
http://bit.ly/verdragvanlissabon

EU-strategie: zie voor Raadsconclusies, strategie van de Commissie en nationale actieplannen de website:
http://bit.ly/eustrategie

Het Verdrag van Lissabon gaf een belangrijke impuls aan het gemeenschappelijk buitenlands- en veiligheidsbeleid van de EU. Het is voor Nederland van groot belang dat de EU de komende jaren nog sterker en eensgezinder wordt in het uitdragen van haar mensenrechtenbeleid, onder andere door mensenrechten op effectieve wijze in internationale dialogen van de EU op te brengen. Het vergroten van de coherentie tussen het interne en externe mensenrechtenbeleid van de EU is essentieel voor de geloofwaardigheid van de Unie in de internationale arena. Een voorbeeld is hoe om te gaan met Roma binnen de Unie. De normatieve kracht van de EU en haar lidstaten wordt niet altijd meer als vanzelfsprekend beschouwd. De opkomst van nieuwe machten op het wereldtoneel biedt aan de ene kant kansen, maar zorgt tegelijkertijd voor het risico dat internationale afspraken onder druk komen te staan. De EU moet goed bedenken hoe ze een effectief mensenrechtenbeleid kan blijven uitvoeren in deze veranderde internationale context.

Twitter-pagina van Stavros Lambrinidis:
http://bit.ly/twittersjl

- **De regering ziet erop toe dat mensenrechten hoog op de agenda staan van reguliere dialogen, topontmoetingen, handels- en OS-akkoorden tussen de EU en derde landen of andere regionale organisaties.**
- **Nederland maakt zich sterk voor een goede uitwerking van de EU-mensenrechtenstrategie. We steunen de recent aangestelde Speciale Vertegenwoordiger voor Mensenrechten, Stavros Lambrinidis.**
- **Nederland zal thema's die binnen de EU nog niet overal even vanzelfsprekend zijn, zoals gelijke rechten voor LHBT of SRGR, onder de aandacht van partners brengen.**
- **Nederland gaat door met een eerder ingezet initiatief om binnen de Unie tot een informele taakverdeling op mensenrechtenterrein te komen. Een dergelijke informele verdeling stelt de EU beter in staat om slim en efficiënt te werk te gaan.**
- **Nederland wil ngo's meer ruimte in de voorbereidingen van EU-dialogen geven, en ze consulteren over het EU-mensenrechteninstrumentarium.**
- **Zo nodig zal Nederland zijn EU-partners aanspreken op de mensenrechtensituatie waar die voor verbetering vatbaar is, en staat Nederland open voor kritiek en aanbevelingen van partners.**

4.2 Verenigde Naties

"Today's human rights violations are the causes of tomorrow's conflicts."

Mary Robinson, voormalig VN-Hoge Commissaris voor de Mensenrechten

Mensenrechtenraad
Zie website:
http://bit.ly/hrcouncil

Inzet in de mensenrechtenfora van de Verenigde Naties is voor Nederland van groot belang. Nederland is kandidaat voor het lidmaatschap van de Mensenrechtenraad in de periode 2015-2017. Nederland zal, indien verkozen, het lidmaatschap ook gebruiken om het functioneren van de Mensenrechtenraad te verbeteren. De Mensenrechtenraad biedt de mogelijkheid om snel urgente mensenrechtensituaties in specifieke landen te bespreken. De Universal Periodic Review (UPR) onderwerpt alle VN-lidstaten eenmaal per vierenhalf jaar aan een landenexamen. Binnen de UPR kan ook het thema rechtsstatelijkheid nadrukkelijker naar voren worden gebracht. Zonder rechtsstaat is er immers geen bescherming tegen mensenrechtenschendingen door de overheid. Mensenrechten staan op de agenda in verschillende VN-fora, zoals de VN-Veiligheidsraad, de Algemene Vergadering, de Commission on the Status of Women en de Commission on Population and Development. Nederland is kandidaat voor het lidmaatschap van de Veiligheidsraad in de periode 2017-2018. Ook is Nederland actief in de bestuursorganen van de VN-fondsen en gespecialiseerde organisaties. In al deze fora streeft Nederland de bevordering van mensenrechten na.

Het kantoor van de Hoge Commissaris voor de Rechten van de Mens is uitgegroeid tot spil van het VN-mensenrechtensysteem. De verdragscomités, bestaande uit onafhankelijke deskundigen, houdentoezicht op de naleving van mensenrechten op specifieke terreinen. Naast de rapportages van de verdragsstaten zelf is daarbij de inbreng van ngo's onmisbaar. De speciale mensenrechtenrapporteurs onderzoeken de situatie in bepaalde probleemlanden en ten aanzien van bepaalde thema's.

- **Nederland zal een bijdrage leveren aan alle landenexamens en er bovendien op toezien dat de in het kader van de UPR gedane aanbevelingen worden opgevolgd in EU- en bilaterale mensenrechtendialogen.**
- **Nederland zoekt samen met EU-landen in de VN-mensenrechtenfora naar nieuwe partnerschappen met landen buiten de eigen regio.**
- **Nederland wil in de VN ruimte geven aan en luisteren naar ngo's en gebruik maken van hun input.**
- **Nederland verzet zich tegen pogingen om het respect voor de universaliteit te ondermijnen door misbruik van begrippen als 'culturele diversiteit' en 'traditionele waarden'.**
- **Nederland hecht grote waarde aan de onafhankelijkheid en slagkracht van de Hoge Commissaris voor de Rechten van de Mens en haar kantoor (OHCHR) en handhaaft de bijdrage aan haar kantoor.**
- **Nederland zet zich in voor voldoende capaciteit van de verdragscomités en speciale rapporteurs en werkgroepen. Het kabinet zet zich in voor een efficiënter systeem van en meer samenwerking tussen de toezichthoudende verdragscomités. Uitgangspunt is het behoud van hun onafhankelijkheid.**

OHCHR
Zie website:
http://bit.ly/ohchumanrights

Verdragscomités
Zie website:
http://bit.ly/Verdragscomités

4.3 Internationale tribunalen

"I am happy…. I feel justice has been done."
Al Hadji Jusu Jarka, oud-voorzitter van de vereniging van overlevenden van geweld begaan door rebellen in Sierra Leone, na het aanhoren van het vonnis

van het SCSL tegen Taylor.

Nederland zet zich in voor vervolging van genocide, misdrijven tegen de menselijkheid en oorlogsmisdrijven. De internationale tribunalen en hoven zijn opgericht om straffeloosheid tegen te gaan. Ook gaat er een preventieve werking van uit. Getuigenbescherming is daarbij een belangrijk aandachtspunt. De VN-tribunalen voor Rwanda en voormalig Joegoslavië moeten hun werkzaamheden zorgvuldig afronden, met speciale aandacht voor bescherming van getuigen en een duurzame nalatenschap. Ook de overige tribunalen met een specifiek en beperkt mandaat (voor Sierra Leone, Libanon en Cambodja) dragen bij aan rechtvaardigheid en rechtsontwikkeling en doen recht aan de slachtoffers. Transparante procesvoering, tijdige afronding van de werkzaamheden en goede informatievoorziening aan betrokkenen zijn van belang.

"True peace is not merely the absence of tension: it is the presence of justice." Martin Luther King

De Nederlandse regering toont zich een goed gastheer voor het in Den Haag gevestigde Internationaal Strafhof. Voor de legitimiteit en effectiviteit van het Hof is universele ratificatie van het Statuut van Rome van groot belang. Daarnaast hecht Nederland veel waarde aan een verdergaande verbetering van de samenwerking tussen het Internationaal Strafhof en de VN-Veiligheidsraad. Het is van groot belang dat de Veiligheidsraad betrokken blijft bij situaties die het naar het Strafhof doorverwijst.

Internationaal Strafhof
Zie website: http://bit.ly/internationaalstrafhof of http://bit.ly/internationalcriminalcourt

- **Nederland blijft bij andere landen en in de VN aandacht vragen voor voldoende ondersteuning van de tribunalen inclusief de restmechanismen.**
- **Nederland brengt toetreding tot het Statuut van Rome actief onder de aandacht van internationale partners. Daartoe nodigt de regering landendelegaties uit een bezoek te brengen aan Nederland en de internationaalstrafrechtelijke instellingen, financiert het projecten en spreekt het landen bilateraal en in multilateraal verband aan op het belang van toetreding.**
- **Nederland legt uiterlijk 2014 de zogenaamde Kampala-amendementen, waarin het Strafhof onder meer effectieve rechtsmacht krijgt over het misdrijf agressie, ter goedkeuring voor aan het parlement.**

Motie Sjoerdsma over het onder de aandacht brengen van het Statuut van Rome: http://bit.ly/MotieSjoerdsma

4.4 Raad van Europa en Europees Hof voor de Rechten van de Mens

"The future of the European Court of Human Rights is among the highest priorities of the Council of Europe, and of very real importance to all the peoples of Europe. The Convention remains the crowning achievement of this organization, and commands our wholehearted and enduring support."
Sir Nicolas Bratza, voormalig President van het EHRM

Nederland beschouwt de Raad van Europa als een belangrijke hoeder van mensenrechten, democratie en rechtsstaat in heel Europa. Daarom zet Nederland zich in de Raad in voor effectieve monitoring, uitvoering van verplichtingen, en dialoog met lidstaten over de bevordering van rechtsstaat, democratie en mensenrechten. De belangrijkste instrumenten zijn het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (EVRM) en het Europees Hof voor de Rechten van de Mens. De Raad van Europa kent daarnaast andere verdragen en mechanismen die normen stellen en toezicht houden op het gebied van mensenrechten. De Raad van Europa kent ook diverse instrumenten ter bevordering van de rechtsstaat, zoals de Venetië-Commissie, het

EVRM
Zie website: http://bit.ly/EVRechtenvandemens

adviesorgaan op het terrein van constitutioneel recht.

- **Nederland ondersteunt het initiatief van de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa om lidstaten directer en op politiek niveau aan te spreken op verbetering van de mensenrechtensituatie in hun land.**
- **Nederland spant zich in om de waardevolle rol van de Venetië-Commissie in Nederland beter voor het voetlicht te brengen en organiseert hiertoe een nationaal seminar.**
- **Nederland steunt de uitvoering van de Brighton-verklaring ter vergroting van de effectiviteit en efficiëntie van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, met volledig behoud van en respect voor de onafhankelijkheid van het Hof.**
- **Nederland heeft actief meegewerkt aan aanvaarding door het Comité van Ministers van Protocol 15 bij het EVRM. Wijzigend Protocol 15 verankert het beginsel van subsidiariteit en de door het Hof zelf ontwikkelde doctrine van de *margin of appreciation* in de preambule van het EVRM en bevat daarnaast een aantal procedurele vernieuwingen. Nederland zet vaart achter facultatief Protocol 16, dat de mogelijkheid introduceert voor de hoogste nationale rechterlijke instanties om een adviesaanvraag in te dienen bij het EHRM. Nederland blijft spoedige toetreding van de EU tot het EVRM bevorderen, een maatregel waarin het Verdrag van Lissabon voorziet.**

Verklaring Brighton
Zie website:
http://bit.ly/verklaringbrighton

4.5 Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa

"In the OSCE you have countries that have different political priorities, different security or defense agendas. It is a larger framework within which countries in fact, with different objectives and different agendas confront each other and try to solve their problems by using this agreed set of principles, norms and commitments."
Lamberto Zannier, OVSE Secretaris-Generaal

De Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) bevordert democratische samenlevingen, speelt een belangrijke rol in eerlijke verkiezingen en draagt bij aan de bescherming van nationale minderheden. Mensenrechten, democratie en rechtsstaatontwikkeling maken binnen de OVSE onderdeel uit van het alomvattende veiligheidsbegrip. Deze thematische verbondenheid biedt al bijna veertig jaar kansen voor de 57 deelnemende staten van deze grootste regionale veiligheidsorganisatie ter wereld om tot een 'veiligheidsgemeenschap' te komen. Maar de politieke verplichtingen en de zogeheten 'menselijke' dimensie van het OVSE-acquis staan onder druk.

De Nederlandse regering dringt aan op een betere naleving van toezeggingen op het gebied van mensenrechten, democratie en rechtsstaat. Naast EU-brede prioriteiten, zoals vrijheid van godsdienst en levensovertuiging en vrijheid van meningsuiting, minderhedenrechten en internetvrijheid, richt Nederland zich vooral op gelijke rechten voor LHBT en op de bescherming van mensenrechtenverdedigers. Nederland hecht bijzonder aan de reguliere mensenrechtenbijeenkomsten binnen de OVSE waaronder de jaarlijkse Human Dimension Implementation Meeting (HDIM). De HDIM biedt een uniek platform voor dialoog met vertegenwoordigers van het maatschappelijk

HDIM
Zie website:
http://bit.ly/HDIMeeting

middenveld uit alle landen van de OVSE. Ook ondersteunt Nederland de autonomie van OVSE-instellingen, met name het kantoor voor Democratische Instellingen en Mensenrechten (ODIHR), de Vertegenwoordiger voor Mediavrijheid (RFOM), en de Hoge Commissaris voor Nationale Minderheden (HCNM).

- **Nederland maakt zich sterk voor verwijzingen naar gelijke rechten voor LHBT in de OVSE-commitments.**
- **Nederland zal zich met EU-partners inspannen voor een versterkte menselijke dimensie en toegang van ngo's tot OVSE-bijeenkomsten.**

4.6 Andere (regionale) organisaties

"I feel more motivated and happy because there are people interested in our problem, people that care for us and support us in our fight for human liberty. I have a great emotion because I know now that we are not struggling alone against human rights violations."
Akhtam Naisse, Syrische mensenrechtenverdediger, winnaar Martin Ennals Award

Nederland wil zich inzetten voor de versterking van regionale (mensenrechten-) organisaties, ook buiten Europa. Het aanspreken van landen in de eigen regio op basis van universele normen, met gebruik van eigen mechanismen leidt potentieel tot veel meer acceptatie en daardoor concrete resultaten. Deze regionale (mensenrechten-) organisaties kunnen veel baat hebben bij de Europese ervaringen van democratiseringsprocessen en rechtsstaatontwikkeling bijvoorbeeld in samenwerking met de Raad van Europa en de OVSE.

OAS
Zie website:
http://bit.ly/OAStates

ASEAN
Zie website:
http://bit.ly/ASEANations

ASEAN Verklaring voor mensenrechten
Zie website:
http://bit.ly/ASEANmensenrechten

Nederland steunt onderdelen van de Organisatie van Amerikaanse Staten (OAS). Vanuit het mensenrechtenfonds biedt Nederland ondersteuning aan het strategisch meerjarenplan van de IACHR (Inter-American Commission for Human Rights). Daarnaast ondersteunt Nederland een project gericht op toegang tot gerechtelijke instellingen. Ook in Azië bestaat sinds 2009 een regionaal mensenrechtenmechanisme: de ASEAN Intergovernmental Commission on Human Rights (AICHR). ASEAN heeft nog steeds beperkte mensenrechteninstrumenten. Maar deze commissie maakt meer aandacht voor mensenrechten in de regio wel een realiteit. Nederland onderzoekt de mogelijkheden om AICHR te ondersteunen. Nederland steunt programma's ten behoeve van de Commissie van de Afrikaanse Unie en het Charter on Democracy, Elections and Human Rights, onder andere door financiering van capaciteits versterking van deze Commissie (waaronder de Electoral Assistance Unit) en als donor van het African Human Rights Memorial.

Nederland bekijkt, samen met enkele ngo's, op welke manieren de mensenrechtencommissie van de Arabische Liga verder versterkt kan worden. Ook is Nederland geïnteresseerd in de activiteiten van de in 2011 opgerichte mensenrechtencommissie van de Organisatie van Islamitische Samenwerking.

4.7 Bilaterale inzet

Waar een stem op nationale titel de gemeenschappelijke boodschap versterkt, zal Nederland niet nalaten ook bilateraal te handelen. Bilaterale interventie kan sterk toegevoegde waarde ten opzichte van EU-actie hebben, bijvoorbeeld als er een specifiek nationaal belang in het geding is of als er binnen de EU een taakverdeling is afgesproken. Nederland heeft de

beschikking over een uitgebreid bilateraal instrumentarium.

4.7.1 Mensenrechtenfonds

Beleidsevaluatie van de Nederlandse steun aan mensenrechtenprojecten 2008-2011: http://bit.ly/IOBEvaluatie

Het mensenrechtenfonds werd in 2007 opgericht voor projecten in landen waar Nederland geen relatie op het gebied van ontwikkelingssamenwerking mee had. Via de ambassades wordt een concrete bijdrage geleverd aan de capaciteit van ngo's en mensenrechtenverdedigers ter plaatse. Het is daarbij nadrukkelijk de bedoeling dat kleine organisaties of individuen ook in een beginfase gesteund kunnen worden bij de ontwikkeling van hun activiteiten. Projecten dragen bij aan implementatie van mensenrechtenverplichtingen die een land reeds is aangegaan of aan de dialoog over mensenrechten in een land. Bij de toekenning van fondsen per land wordt gekeken naar de ernst van de mensenrechtensituatie in relatie tot de Nederlandse mensenrechtenprioriteiten en de effectiviteit van de beoogde inzet. Behalve activiteiten per land is het fonds ook beschikbaar voor regionale programma's. In 2013 bedraagt het mensenrechtenfonds circa 33,8 miljoen euro. Hiervan wordt circa 20,5 miljoen euro door de posten besteed. Het aantal landen waarin het fonds wordt gebruikt, is de laatste jaren verminderd. De inzet van het fonds is onlangs geëvalueerd. In het licht van deze evaluatie wordt het aantal landen waarvoor het fonds openstaat verder verminderd. Naast het mensenrechtenfonds zijn ook financiële middelen voor rechtsstaatontwikkeling en democratisering beschikbaar voor de Arabische regio (waaronder MATRA-zuid) en Midden-Amerika.

Zie voor het gedeelte mensenrechten in de BZ-begroting artikel 1(D)(1.2): http://bit.ly/BegrotingMensenrechten

4.7.2 Mensenrechtenambassadeur

De Nederlandse Mensenrechtenambassadeur is een belangrijk gezicht van het Nederlandse mensenrechtenbeleid, zowel in Nederland als in het buitenland. Hij houdt nauw contact met het maatschappelijke middenveld en draagt als veelgevraagd spreker het Nederlandse mensenrechtenbeleid uit, zowel in internationale fora als in eigen land. Hij gaat in gesprek met autoriteiten, het maatschappelijk middenveld en universiteiten. Tijdens de bezoeken stelt hij mensenrechtenschendingen aan de orde en legt hij strategische contacten met potentiële partners. In het reisprogramma van de Mensenrechtenambassadeur wordt specifiek ook gekeken naar concrete mogelijkheden voor trilaterale samenwerkingsverbanden.

Q&A met Mensenrechten-ambassadeur
Zie filmpje http://bit.ly/QAlionelveer

4.7.3 Ambassades

De komende jaren zal het postennet inkrimpen en neemt de bezetting op de ambassades verder af. Dat zal merkbaar zijn en we zullen dus slimme keuzes moeten maken. Dat geldt voor zowel de uitvoering van het hele takenpakket als voor de inzet op mensenrechten: hoe kan een ambassade effectief invloed uitoefenen? In landen waar Nederland niet meer is vertegenwoordigd, zal de inzet mede worden uitgevoerd via multilaterale organisaties of via andere partners.

- *Mensenrechten aankaarten in een politieke dialoog en regulier contact.* De ambassades brengen mensenrechten en het belang van een functionerende rechtsstaat waar mogelijk op in de politieke dialoog die zij voeren en in reguliere contacten met overheidsvertegenwoordigers ter plaatse. De ambassades bevorderen de mensenrechten in principe openlijk, maar in sommige gevallen kan meer worden bereikt door stille diplomatie.
- *Samenwerken met andere EU-partners en de EU-delegatie.*

Samenwerking zorgt voor meer *"leverage"* en daarmee meer mogelijkheden om mensenrechten te bevorderen. In mensenrechtenoverleg tussen ambassades en de EU-delegatie in het betreffende land, alsook in overleg op terreinen van handel en ontwikkelingssamenwerking, wordt uitvoering gegeven aan de EU-mensenrechtenstrategie. Nederland zet in op een informele verdeling van taken zodat mensenrechten zo effectief mogelijk kunnen worden beschermd en bevorderd.

- *Het vormen van een groep van gelijkgestemden.* Het is ook van belang om niet-EU en niet-westerse landen te betrekken bij de mensenrechteninzet in een land en acties waar mogelijk te coördineren en eventueel een taakverdeling af te spreken.
- *Universal Periodic Review en VN-resoluties.* Ambassades leveren input voor de landenexamens van de VN. Ambassades kunnen ook een rol spelen bij het lobbyen voor de aanname van VN-resoluties.
- *Informatie over de lokale situatie verzamelen.* Ambassades spelen een belangrijke rol bij het vergaren van informatie over de lokale situatie en spelen een rol bij het signaleren van misstanden. Voor ambassades in Europa past hierbij ook het rapporteren over de tenuitvoerlegging van politiek belangrijke uitspraken van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens. Ook worden bedrijven en delegaties, zoals handelsdelegaties of delegaties van parlementariërs ter plekke door de ambassade ondersteund en gebriefd.
- *Contact onderhouden met mensenrechtenverdedigers en internationale organisaties.* Ambassades onderhouden contact met mensenrechtenverdedigers. Zo wordt in individuele gevallen hulp geboden aan mensenrechtenverdedigers, maar ook aan familieleden of (mensenrechten-)ngo's die in de knel komen. Indien opportuun volgen de posten rechtszaken van mensenrechtenverdedigers. Informatie-uitwisseling met (internationale) organisaties is voor de posten essentieel. De ambassades zorgen daarom voor goed contact met organisaties zoals de agentschappen van de VN, het plaatselijke OHCHR-kantoor en het nationale mensenrechteninstituut. Ambassades kunnen gezamenlijk optrekken met het maatschappelijk middenveld – ieder vanuit de eigen rol en verantwoordelijkheid – om mensenrechten te bevorderen en elkaars activiteiten te ondersteunen.
- *Ondersteunen van projecten.* De ambassades geven uitvoering aan de Mensenrechtenstrategie, onder meer door het ondersteunen van (lokale) organisaties bij projecten gericht op de bevordering van mensenrechten. Het mensenrechtenfonds wordt hiervoor ingezet.
- *Publieksdiplomatie.* Zichtbaarheid is belangrijk, zowel voor de ambassades als voor het Nederlandse publiek. Door het gebruik van de websites en sociale media en het geven van presentaties en lessen wordt het publiek geïnformeerd over de activiteiten van het ministerie en de ambassades op het gebied van mensenrechten. Posten organiseren bijvoorbeeld jaarlijks activiteiten rondom de Internationale Dag van de Rechten voor de Mens (10 december) en ambassadeurs lopen mee met de Gaypride ter ondersteuning van mensenrechtenverdedigers en ngo's.

Facebook: http://bit.ly/FBMensenrechten